

Situace ve šlechtění rostlin a v semenářství Polska na podkladě světového rozvoje semenářství

Prof. Slawomir Z. Podlaski

Katedra Hodowli Roślin i Nasiennictwa, SGGW Warszawa

Technický rozvoj způsobil, že každá průmyslová, zemědělská či kulturní aktivita může mít celosvětový dosah. To se týká i šlechtění a semenářství, které v zemích Západní Evropy tvoří jeden organický systém zvaný semenářský průmysl. Tento průmysl zahrnuje firmy šlechtitelsko semenářské, které se angažují ve šlechtění a v semenářské produkci, firmy semenářské, které výlučně množí odrůdy, semenářské podniky, které bezprostředně zajišťují malo i velkoobchodní prodej semen. Semenářský průmysl je podporovaný bankami i státními institucemi, aby se vytvořily odpovídající podmínky pro fungování privátních semenářských firem (Podlaski 1994).

Výsledkem výše uvedené organizace je rychlý rozvoj světového obchodu s osivem a rostoucí konkurence mezi šlechtitelsko semenářskými firmami. Obecně, největší šlechtitelské podniky světa jsou nadnárodní firmy původně chemické koncerny, které prodávají osivo o úhrnné hodnotě 15-17 miliard US dolarů ročně. Seznam 10 největších firem s ohledem na hodnotu prodeje osiva uvádí tab. 1 (podle Herberta 1994).

Tyto firmy obecně rozpoutaly boj o získání trhu odbytu v postkomunistických zemích. V této souvislosti vystupuje otázka, jestli polské odrůdy a osivo mají šanci na udržení se v konkurenci s osivem zahraničních firem. Situace v polském šlechtění se liší podle druhu či skupiny rostlin.

U obilovin (pšenice, žito, ječmen, žito, tritikale) polské odrůdy zaregistrované v letech 1991-1994 jsou charakteristické velkým šlechtitelským pokrokem v celé řadě znaků. V polské Listině povolených odrůd (dále LPO) je četnost zahraničních odrůd malá a jejich význam je nevelký. Ve šlechtění žita a zejména tritikale má polské šlechtění světovou úroveň. Polské odrůdy tritikale se pěstují v tak vzdálených zemích jako je Nový Zéland, Kanada, či Argentina. V souhrnu je možno tvrdit, že situace polských šlechtění obilí je dobrá a není obava z konkurence zahraničních firem.

Značně horší je situace ve šlechtění *kukuřice*. Polsko má jen úzkou genetickou základnu pro šlechtění. Též se nedostává možnosti testovat hybridy v různých agroekologických podmínkách. *U luskovin* je v LPO zapsáno 40 zahraničních odrůd a jen 13 polských. Mezi nově přihlašovanými odrůdami dominovala *řepka*. Ukazuje to na rostoucí konkurenci zahraničních firem, zejména, když jde o řepku.

Obecně pozorujeme silný tlak zahraničních firem na registraci raných *odrůd brambor* a odrůd určených na výrobu fritů a chipsů. Může se soudit, že polské odrůdy brambor budou z trhu vytlačeny odrůdami holandskými.

V roce 1994 v LPO je zapsáno 36 odrůd *cukrovky*, z toho jen u 8 polských odrůd byly užitkové vlastnosti horší než u zahraničních odrůd. Zahraniční odrůdy mají již 30% z osevu cukrovky a můžeme se dočkat celkového vytlačení polských odrůd z domácího trhu.

Situace v semenářství je horší než ve šlechtění. Jenom výroba osiva kukuřice, řepy a řepky plně pokrývá tuzemskou potřebu. Produkce sadby brambor v roce 1994 umožňuje obměnu sadby jednou za 40 let místo potřebných 3-6 let. Výměra množitelských ploch luskovin v roce 1994 činila jen 12 tis. ha byla 9x nižší než v roce 1989. Velmi zle vypadá i situace v produkci osiva obilovin. V porovnání s osmdesátými roky se několikanásobně snížila množitelská plocha obilí, především žita.

Snížení výměry množitelských ploch způsobil úpadek státních statků, malá ziskovost semenářství při vysoké rizikovosti výroby osiva a zmenšující se potřeba osiva a sadby. **K nápravě stavu** polského šlechtění a semenářství jsou tyto možnosti:

- Posílení stanic šlechtění rostlin organizačně, finančně i výzkumně. Počet šlechtitelských podniků zaměřených na zemědělské plodiny by neměl být vyšší než 10.
- Koncentrace semenářských podniků. Vznikly již soukromé semenářské podniky, které si na trhu vedou dobře.
- Podniky šlechtitelské i semenářské vstupují do spolků s firmami zpracovatelskými. Díky tomu mají zpracovatelské firmy osivo požadovaných odrůd a firmy šlechtitelské odbyt osiva či sadby.
- Posílení marketingu u semenářských firem. Tyto formy rozšiřují osivo přes síť dealerů, kterými jsou nejlepší zemědělci. Zemědělci dealeři zajišťují komisioní prodej osiva sousedům.
- Posílit poradenství, školení zemědělců tak, aby se seznámili s nejnovějšími odrůdami a formami osiva.
- Zlepšit jakost nabízeného osiva. Zvýšit podíl osiva obalovaného, mořeného a stimulovaného.

Uvedené body již dávají výsledky. Firmy, které nabízí osivo hledaných odrůd nestačí poptávce. Předpokládá se, že rok 1995 bude přelomovým, v dalším období již se zvýší produkce i využití osivového materiálu.

Tab. 1: Nejdůležitější šlechtitelsko semenářské podniky světa seřazené podle hodnoty prodeje (podle Herberta 1994)

Podnik	Stát	Specializace	Hodnota prodeje osiva v mil. USD
1. Pioneer Hi Bred	USA	Šlechtění rostlin	1.124
2. Sandoz	Švýcarsko	Farmacie	660
3. Limagrain Inc.	Francie	Šlechtění rostlin	410
4. Uphjon	USA	Chemikálie	310
5. ICI	V. Británie	Chemikálie	235
6. Cargill	USA	Obchod	230
7. Cebeco	Holandsko	Potravinářství	196
8. Dekalb Genetics	USA	Šlechtění rostlin	190
9. Van der Haave	Holandsko	Šlechtění rostlin	180
10. Takii	Japonsko	Chemikálie	170

- Literatura:*
1. Herbert J.: The FAO Review, 150.2642-46.1994
 2. Podlaski S.: Hodowla Roślin i Nasiennictwo. Biul. Branżowy. 6.10-13.1994